

HATA İLE ÖLDÜRME

Hata ile öldürme iki kısma ayrılır:

1- Öldürülen kimsenin isabet alması istenmemesine rağmen ona isabet etmesi ve onu öldürmesidir. Bir ava atış yapılırken bir insana isabet etmesi ve onu öldürmesi veya öldürme kastı taşımayan bir fiilin -caiz olan veya olmayan bir fiil olması fark etmeksizin- değişikliğe uğrayarak bir şahsı öldürmesi ya da bu fiil nedeniyle darbe alması sonucunda bir kişinin ölmesi, bir otomobil ile geri geri giderken görmediği bir şahsı öldürmesi, öldürme kastı ile bir kişiye ateş açarken bir başkasını öldürmesi gibi fiiller hata ile öldürme türlerindedir.

2- Avrupa ve Amerika gibi kafirlere ait ülkelerin birinde yaşayan fakat; Müslüman olduğu halde, İslâm toprağına geçip kurtuluncaya kadar Müslümanlığını gizleyen bir kimsenin, harbi kafir zannıyla öldürülmesi. Bu türden öldürme olayı da hatayla öldürme türlerinden sayılır.

Her iki tür de hatayla öldürme türlerinden olup bu kapsama giren her türlü öldürme hata ile öldürme sayılır. Hatayla öldürme hükmü hususunda birtakım tafsilatlar vardır. Hata ile öldürme fiilinin birinci türünde, maktulün

isabet almasının istenmediği bir fiilin gerçekleşmesi söz konusudur. Böylesi bir durumda fidye olarak yüz deve vermesi ve bir köle azat etmesi, şayet bunları bulamazsa peş peşe iki ay oruç tutması gerekir. Hata ile öldürme fiilinin ikinci türünde ise; İslâm'a girdiğini gizleyen ve sonradan Müslüman olduğu ortaya çıkan, düşman topraklarında yaşayan bir kafirin öldürülmesi söz konusudur. Böylesi bir durumda yalnızca keffaret gerekir, diyet gerekmez. Bunun delili şu ayettir:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ
وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوًّا لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ
مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ
"Bir müminin bir başka mümini hata ile olması dışında öldürmesi asla caiz değildir. Kim bir mümini hata yoluyla öldürürse mümin bir köle azat etmesi ve ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi lazımdır. Bunu sadaka olarak bağışlamaları hali müstesna. Size düşman bir topluluktan ise mümin bir köleyi azat etmek gerekir. Şayet (öldürülen) kendileriyle aralarında bir anlaşma bulunan kavimdense o vakit ailesine bir diyet vermek ve mümin bir köle azat etmek gerekir. Kim bunlara güç yetiremezse Allah tarafından tevbesinin kabulü için aralıksız iki ay oruç tutması gerekir. Allah, alimdir, hakimdir."¹

¹ Nisa: 92

Bu ayette Allah-u Teâla: **وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ** **وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا** "Kim bir mümini hata yoluyla öldürürse mümin bir köle azat etmesi ve ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi lazımdır."¹ ifadesini kullanmaktadır. Bu ifade öldürülenin Müslüman veya ahitli bir kafir olması arasında fark olmaksızın hata ile öldürmeye uygulanacak cezanın, keffaret ile birlikte diyet ödemek olduğuna işaret etmektedir. Aynı ayette yer alan şu ifadeler de bunu teyit etmektedir:

وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ **فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ** "Şayet (öldürülen) kendileriyle aralarında bir anlaşma bulunan kavimdense o vakit ailesine bir diyet vermek ve mümin bir köle azat etmek gerekir. Kim bunlara güç yetiremezse Allah tarafından tevbesinin kabulü için aralıksız iki ay oruç tutması gerekir."²

Yine aynı ayette Allah-u Teâla şöyle buyurmaktadır:

فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ "Size düşman bir topluluktan ise mümin bir köleyi azat etmek gerekir."³

Burada, Müslümanlara düşman olan bir topluluktan birisinin öldürülmesi durumunda -ki o mümindir- yalnızca

¹ Nisa-92

² Nisa-92

³ Nisa-92

mümin bir köle azat etmek gerektiği ifade edilmiş ve bunun dışında bir başka şey zikredilmemiştir. Oysa ayetin öncesinde köle azat etmekle birlikte diyet ifadesi de kullanılmıştı. Ayetin bundan sonraki kısmında, bu durumdaki hükmün birinci haldeki hükümden farklı olduğu ve bunun da yalnızca keffareten ibaret olduğu yani mümin bir köle azat etmek veya peş peşe iki ay oruç tutmak olduğu belirtilmiştir. Bu hüküm, hata ile öldürmeye delil olan ayetin tümü içerisinde ikinci durumun delilini oluşturmaktadır.

Hata Yerine Gececek Bir Şekilde Öldürme

Hata yerine geçecek bir şekilde öldürme, kişiden iradesinin dışında bir fiil ortaya çıkması ve bu fiil nedeniyle de bir şahsın ölümüne sebep olmasıdır. Uyuyan bir kimsenin bir başka kişinin üzerine düşerek onu öldürmesi veya yüksek bir yerden düşmesi ve üzerine düştüğü kişiyi öldürmesi veya tökezleme sonucunda bir şahsın üzerine düşmesi ve onu öldürmesi veya bir silah ile oynarken silahtan çıkan kurşunun bir kişiye isabet ederek onu öldürmesi veya arabaya ait bir parçanın kırılmasıyla kontrolün şoförün elinde çıkması sonucunda bir şahsı öldürmesi gibi olayların tamamı, her ne kadar fail üzerinde cebren gerçekleşmiş olsa da hata yerine geçecek bir şekilde öldürme fiillerindedir. Bu yönüyle de hata ile öldürmenin birinci türüne benzemektedir. Araba ile geri

manevra yaparken hata ile öldürme fiili ile, arabadan bir parçanın kırılarak aracın kontrolünün şoförün elinden çıkması sonucundaki öldürme birbirine benzemektedir. Aynı şekilde ava atış yaparken veya silah ile oynarken hata ile bir insanı öldürmek de hata ile öldürmedir. Dolayısıyla her ikisi arasında açık bir benzeşme vardır. Ancak hata ile öldürmek olayı, bizzat fiilin kendisinde değil, failin iradesinden kaynaklanan bir fiil üzerinde gerçekleşmektedir. Hata yerine geçecek bir şekilde öldürmede ise, kesinlikle ne failin iradesinden kaynaklanan bir fiilde, ne bizzat fiilin kendisinde, ne de başkasında gerçekleşmektedir. Bu nedenle bu türden eylemlere hata denilmeyip hata yerine geçecek eylem denilmiştir. Bu nedenle de hükmü hata ile öldürme fiilinin birinci kısmına ait hüküm gibidir. Yani fidye olarak yüz deve fidye verilmesi, keffaret olarak da bir köle azat edilmesi gerekir. Bunları yapamazsa peş peşe iki ay oruç tutması gereklidir.